

збіг обставин. Ці дві сторони щастя завжди співіснують у суспільній свідомості, підтверджуючи та спростовуючи одна одну. Особливість щастя полягає в тому, що для нього немає рамок, воно завжди нове, несподіване, неповторне, воно в постійному русі, становленні. Розуміння щастя одного індивіда не збігається з розумінням іншого. Щастя – це коли людина про нього не думає взагалі, бо воно є. Щастя дає змогу радіти життю, жити наповненим життям.

Безперечно, щастя – це стан душі. Л. Толстой гарно сказав, що щастя не в тому, щоб робити завжди, що хочеш, а в тому, щоб хотіти того, що робиш.

4. Сенс життя, його мета, щастя, обов'язок – це результати ціннісного засвоєння складних зв'язків, суперечностей, сутностей соціокультурних реалій, в яких відбивається моральне ставлення до людини. Відображуючи специфіку буття, творчості й відносин суспільної людини, вони несуть у собі інформаційне та спонукальне навантаження, яке орієнтує людську свідомість на вироблення моральних форм життя, на покращення себе й Світу для досягнення вищого рівня всебічного розвитку людини та людства.

Література

1. Карети Э. Человек нашего столетия / Э. Карети. – М. : Политиздат, 1990. – 267 с.
2. Клизовский А. Основы Миропонимания Новой Эпохи / А. Клизовский. – Магнитогорск : Амрита-Урал, 1994. – 173 с.
3. Красиков В.И. Метафизика самоопределения. / В.И. Красиков. – Кемерово : Прогресс, 1995. – 229 с.
4. Харчев А.Г. Социология воспитания: О некоторых актуальных социальных проблемах воспитания личности / А.Г. Харчев. – М. : Политиздат, 1990. – 156 с.

ЗАСКАЛЄТА С.Г.

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ В КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Одним з найважливіших завдань, зазначених у Національній доктрині розвитку освіти України, є вивчення та використання в Україні практичного досвіду інших країн, що стало тематикою досліджень представників сучасної професійної педагогіки.

Процеси європейської інтеграції охоплюють дедалі більше сфер життєдіяльності суспільства. Не стала винятком і система професійної підготовки фахівців аграрної галузі. Розвиток освіти в будь-якій країні визначає не тільки рівень відтворення інтелектуального потенціалу суспільства, а й створює умови для здійснення науково-технічного та соціально-економічного прогресу. Тому професійна підготовка фахівців як засіб визначення орієнтирів реформування та модернізації галузей економіки й інших сфер діяльності повинна мати випереджальний характер.

Необхідність дослідження проблем професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу зумовлена інтенсивним ро-

звітком інтеграційних процесів, зростанням інтересу до порівняння економічних показників, суспільно-політичних систем, моделей освіти та культури різних країн і народів. Попри очевидні глобальні тенденції, кожна країна по-своєму підходить до проблеми професійної підготовки фахівців, зокрема, аграрної галузі.

Одним з найважливіших завдань, зазначених у Національній доктрині розвитку освіти в ХХІ ст., є вивчення та використання в Україні практичного досвіду інших країн, що стало тематикою досліджень представників сучасної порівняльної професійної педагогіки. Національна реформа освіти, започаткована Законом про освіту 1991 р., визнаючи цілі та завдання розвитку системи освіти в Україні взагалі (та професійної підготовки фахівців зокрема) встановила головний пріоритет реформи, яким є еволюція національної системи професійної підготовки фахівців, які можуть стати конкурентноспроможними в європейському та світовому співтоваристві.

Важливе значення для дослідження проблеми професійної підготовки фахівців аграрної галузі мають праці з філософії освіти В.П. Андрущенка, Б.С. Гершунського, П. Грютингса, І.А. Зязюна, В.Г. Кременя, В.О. Кудіна, М.В. Кузьміна, Ф.Г. Кумбса, В.С. Лутая, А.Ж. Марковича, М.І. Михальченка. Стратегія дослідження системи професійної підготовки компетентного фахівця визначається філософською методологією, що розглядає людську діяльність як спосіб існування й розвитку суспільства та окремої особистості. Неперервну професійну освіту розглядали у своїх працях С.І. Архангельський, Ю.К. Бабанський, В.І. Луговий, П.І. Підкасистий та ін. Особистісно орієнтовний підхід був темою досліджень І.Д. Бега, О.В. Бондаревської, М.Г. Чобітька, С.К. Шинкарук та ін. Проблемам університетської освіти присвітили свої наукові праці О.В. Глузман, О.П. Мещанінов.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив зростання уваги вчених до проблеми професійної підготовки фахівців. Особливе місце належить працям українських (І.Д. Бех, І.А. Зязюн, Н.Г. Ничкало, В.В. Рибалка, О.Я. Савченко, С.О. Сисоєва, Я.В. Цехмістер) учених, в яких приділяється увага професійній підготовці майбутніх фахівців. Крім того, наукові основи наступності в системі безперервної професійної сільськогосподарської освіти розглядали в своїх працях А.В. Каплун, П.М. Олійник. Системі ступеневої підготовки фахівців з механізації сільського господарства досліджував В.М. Манько. Проблему підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі до управлінської діяльності розглядав у своїх працях В.І. Свистун. Вирішенню проблеми організації самостійної роботи студентів агроінженерних спеціальностей присвятив свої публікації І.М. Бендера. Питання управління системами підготовки кваліфікованих робітників висвітлив І.Л. Лікарчук.

Дослідження з окремих аспектів розвитку неперервної професійної освіти за рубежом здійснені Н.В. Абашкіною, Н.М. Бідюк, Г.С. Воронкою, Т.І. Вакуленко, К. Корсак, Т.С. Кошмановою, О.М. Новиковим, А. Сбруєвою, С.О. Сисоєвою, Т. Фініковим та ін. Визначення шляхів формування

світового освітнього простору знайшло відображення в працях Б.Л. Вульфсон, С.І. Змейової, З.О. Малькова, Л.П. Пуховської. Проблеми професійної освіти країн Східної Європи розглядав Т.М. Десятов.

Необхідність дослідження проблеми професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Східної Європи зумовлена інтенсивним розвитком інтеграційних процесів, зростанням інтересу до порівняння економічних показників, суспільно-політичних систем, моделей професійної підготовки фахівців аграрної галузі, освіти та культури різних країн і народів. Виявлення тенденцій розвитку професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС дасть змогу ефективно адаптувати відповідну систему України до загальноєвропейської. Інтерес до обраної теми викликаний оновленням змісту професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Східної Європи.

Трансформація суспільно-політичного та економічного укладу країн Східної Європи (Болгарії, Польщі, Угорщині, Литві та інших країнах ЄС) наприкінці ХХ ст. викликала проведення реформ у галузі освіти, модернізацію системи професійної підготовки фахівців.

Сучасний ринок праці висуває нові вимоги до фахівців. Інтеграція східноєвропейських країн у європейський економічний та освітній простір поставила питання щодо готовності фахівців аграрної галузі країн Східної Європи працювати в умовах жорсткої конкуренції на європейському ринку праці. Одним з важливих положень Болонського процесу є орієнтація вищих навчальних закладів на кінцевий результат: знання й уміння випускників повинні бути застосовані та практично використані [1]. Виходячи із цього, постало питання здатності країн готувати фахівців за європейським зразком. Як зазначено в Маастріхському комінюке, Копенгагенський процес, який слідує Лісабонській стратегії, успішно розвивається в напрямі професійної підготовки фахівців на європейському рівні. Маастріхська конференція визнала ключову роль системи професійної освіти та професійної підготовки фахівців для стратегії освіти впродовж життя. Пріоритетним визнається завдання мобілізації достатнього фінансування в професійну освіту, її реформування для:

- збільшення привабливості для студентів професійної освіти;
- встановлення тісних зв'язків професійної освіти з потребами ринку “економіки знань” для підвищення кваліфікації робочої сили;
- фінансування низьокваліфікованих груп з метою досягнення соціального зв'язку та збільшення кількості учасників ринку праці.

Інвестування в систему професійної підготовки фахівців аграрної галузі як складової всієї системи професійної підготовки гостро стоїть на порядку денному в усіх країнах, які вступили до Європейського Союзу після розпаду соціалістичної системи, країнах Східної Європи. Лісабонська стратегія, виражаючи мету Європейського Союзу стати найбільш динамічною “економікою знань” у світі через освіту впродовж життя, Болонський, Копенгагенський процеси також були відображені нга Маастріхській конференції та в комінюке.

Зміни в системі професійної підготовки фахівців аграрної галузі відбувались в умовах зростання обсягу наукової й техніко-технологічної інфраструктури, загальної глобалізації, гуманітарних та освітніх парадигм. Як в Україні, так і в країнах Східної Європи перед системою професійної підготовки фахівців аграрної галузі постали суперечності між:

- планом підготовки фахівців і фактичною потребою в них;
- високою трудомісткістю й тривалістю навчання та низьким прес-тижем у суспільстві й низькою заробітною платою;
- висока професійна інформованість випускників аграрних ВНЗ і недостатня практична підготовка;
- необхідність застосування практичних професійних умінь студентів закладів аграрної освіти й недостатня кількість сучасних господарств для проходження практики;
- рівнем професійної підготовки фахівців аграрної галузі й соціальними потребами.

Проблемі професійної підготовки фахівців у країнах Східної Європи присвятили свої праці ряд учених. Серед них особливою актуальністю визначаються праці К. Павловського, В.І. Свистун [4; 5]. Проблему професійної сільськогосподарської освіти в Польщі розглядає А.В. Каплун [3].

Стратегію компетентісно орієнтованого змісту освіти запровадили Польща, Литва, Словенія та інші країни [2, с. 54]. Державне фінансування освіти країн Східної Європи, що входять до ЄС, сягає рівня країн Західної Європи (0,9–1,1% від ВВП). Однак слід враховувати, що показник ВВП на душу населення в посткомуністичних країнах Східної Європи набагато менший, ніж у країнах Західної Європи, що входять до ЄС. У реальних цифрах це означає значно менші витрати на одного студента й менші державні кошти на професійну освіту загалом.

Початковий ступінь професійної підготовки фахівців заснований на шкільній освіті. На рівні середньої школи більшість країн мають три освітні напрями, які стосуються професійної підготовки.

1) дворічний;

2) професійний або середній професійний освітній напрям для учнів старших класів (in upper secondary education) з 3–4-річним навчанням. У деяких країнах, наприклад у Румунії, перший і другий напрями інтегруються з дуальною системою;

3) середній технічний або спеціальний напрям для учнів upper secondary education з терміном навчання від 3 до 6 років, після чого можна продовжити навчання й здобути вищу професійну освіту в коледжах або університетах.

У деяких країнах післясередня освіта організована в коледжах (Литва), вищих школах (postsecondary schools) (Румунія, Болгарія) з терміном навчання від 2 до 3 років. Подальшу професійну освіту можна отримати в університеті. У деяких країнах ЄС кількість студентів, які здобувають професійну освіту, зменшується на користь general education stream. Так, з 76% у 1995 р. до 63% у 2002 р. в Словенії [8].

Як приклад професійної підготовки фахівців аграрної галузі розглянемо деякі країни Східної Європи.

Професійна підготовка фахівців аграрної галузі в Болгарії

Професійна підготовка фахівців у Болгарії розпочинається в середній школі. Середня освіта в країні – дванадцятирічна. Учні, які закінчили 8 класів, після складання тестів можуть продовжити навчання в профільованих класах середніх загальноосвітніх шкіл, у профільних гімназіях, технікумах, професійних училищах. До профільних класів учні можуть вступати не тільки після восьмого, а й після сьомого класу. У таких класах посилено вивчається один з напрямів: інформатика, іноземна мова, біологія, математика, техніка.

Класифікація шкільної освіти в Болгарії за змістом підготовки поділяється на:

- загальну освіту – загальноосвітній мінімум та по можливості профільна підготовка. Загальна освіта в Болгарії триває з 1 до 12-го класу;
- професійна освіта – загальноосвітній мінімум і професійна кваліфікація за загальноосвітніми вимогами.

Професійна освіта в Болгарії триває:

- з 7 або 8-го класів протягом трьох років;
- з 9-го класу протягом чотирьох років у професійних коледжах, де навчаються особи із середньою освітою до двох років.

Школи в Болгарії бувають: початкові (з 1 до 4-го класу); прогімназичні (з 5 до 8-го класу); основні (з 1 до 8-го класу); гімназичні (з 9 до 12-го класу); середні загальноосвітні (з 1 до 12-го класу); профільовані (професійні) гімназії, у тому числі спеціальні-технічні, сільськогосподарські, харчові та інші.

Вища освіта

Реформи останніх років позначилися й на роботі ВНЗ – відбулася їхня адаптація до реальностей і потреб життя в нових економічних і соціально-політичних умовах. Збільшилося число спеціальностей, набагато різноманітніші стали форми навчання. Виявилися великі потенційні можливості всієї системи в цілому. У зв'язку із цим політика держави стимулює залучення в країну студентів із-за кордону.

Вищі школи в Болгарії академічно автономні. Академічна автономія виражається в інтелектуальній свободі академічного суспільства й творчої природи освітнього та науково-дослідного процесів. Вища освіта в країні регулюється Законом про вищу освіту. Вищі школи в Болгарії можуть бути як державними, так і приватними.

Вищі школи Болгарії:

1. В університетах навчання здійснюється за спеціальностями не менше ніж трьох із чотирьох основних галузей науки, які стосуються гуманітарних, природоохоронних, суспільних і технічних дисциплін. Університети повинні мати професорський академічний склад на постійному трудовому контракті. Дипломовані особи мають читати не менше ніж 70% з лекційного навчального матеріалу. В університетах здобувають професійні кваліфікації “бакалавр”, “магістр” і “доктор”.

2. Спеціалізовані вищі училища здійснюють науково-дослідну діяльність та ведуть навчання в одній із чотирьох основних галузей науки.

3. Коледжі здійснюють навчання для здобуття освітньо-кваліфікаційного ступеня “бакалавр”. Академічний склад коледжу повинен бути сформований на постійній трудовій основі й проводити не менше ніж половину з теоретичних та практичних занять.

Ступені вищої освіти: перший – бакалавр (мінімальний термін навчання – 4 роки); другий – магістр (мінімальний термін навчання – 5 років і не менше ніж 1 рік після здобуття ступеня бакалавра); третій – доктор (мінімальний термін навчання – 4 роки після здобуття ступеня бакалавра й три роки після здобуття ступеня магістра, привласнюється освітній і науковий ступінь доктора) [9].

Основні вищі заклади сільськогосподарської освіти: Зооветеринарний інститут у м. Стара Загора, Агробіоінститут у м. Софія, Аграрний університет у м. Пловдив.

Найактуальнішою проблемою професійної підготовки фахівців аграрної галузі на сьогодні є використання досягнень науки й техніки, використання ідей інтеграції освіти та виробництва, пошуку нових організаційних і педагогічних форм та методів навчання. Так, спостерігається тісний зв'язок науки з професійною підготовкою фахівців аграрної галузі. У країні здійснюють свою діяльність *науково-дослідні інститути*. Серед них: Науково-дослідний інститут з генетики й селекції рослин, механізації, тракторного та сільськогосподарського машинобудування в м. Софія, тваринництва ім. Димитрова (Костінброд), виноградарства і виноробства, кормів (Пльовен), пшениці і соняшника (Пльовен).

Професійна підготовка фахівців аграрної галузі в Польщі

Останні десять років система освіти Польщі розвивається швидкими темпами порівняно з іншими європейськими країнами. Кількість вищих навчальних закладів і студентів стрімко зростає. Ось чому система професійної підготовки фахівців аграрної галузі Польщі опинилася в центрі уваги українських дослідників. Розвиток сільськогосподарської професійної школи в Польщі розглядав В.А. Каплун [3]. Концепція професійної освіти цієї країни, як зазначає вчений, спрямована на забезпечення безперервної освіти, що передбачає інтегрування діяльності професійних закладів різного типу, посилення уваги до широкопрофільного навчання [3, с. 20]. У центрі уваги вченого було здійснення порівняльного аналізу навчальних планів професійних закладів різного типу. Завдання системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі країни – наближення навчально-виховного процесу в сільськогосподарських школах до життя села й сільськогосподарства, його сьогоднішніх і майбутніх потреб, запровадження широкопрофільного навчання відповідно до сучасних вимог і вдосконалення на цій основі якості підготовки спеціаліста [3, с. 8]. Цьому сприяє й реформа сільськогосподарської освіти.

Сільськогосподарську професійну підготовку в Польщі можна пройти в рільничих школах, середніх професійних училищах, сільськогоспо-

дарських ліцеях, технікумах, професійних училищах, сільських сімейних центрах, сільських професійних комплексах, сільськогосподарських академіях, університетах, а також на курсах.

У Польщі функціонує 310 приватних університетів і коледжів та 138 державних вищих навчальних закладів [6].

Система вищої освіти Польщі включає державні й приватні вищі навчальні заклади. Для вступу до ВНЗ абітурієнту необхідно мати атестат про середню освіту. Правила вступу кожен ВНЗ визначає окремо.

У вищих навчальних закладах Польщі триступенева система, яка включає ступені бакалавра (Licencjat, Inzyneir), магістра (Magister) і доктора наук (Doctor). Відповідно до Постанови про Вищу освіту 2005 р., програми з усіх напрямів навчання, крім права, фармацевтики, психології, ветеринарної медицини, медицини й стоматології, мають два етапи. Третій етап, який відповідає ступеню доктора наук, відкритий для тих, у кого є науковий ступінь магістра або ідентичний.

Навчання для здобуття ступеня доктора наук триває 4 роки і може бути скорочено або продовжено.

Випускники університетів і коледжів Польщі можуть здобути такі ступені:

1. Бакалавр (BA, Licencjat) – присуджується після 3–3,5 років навчання у професійному або технічному коледжі.

2. Бакалавр (BSc, Inzyneir) – присуджується після 3,5–4 років навчання в технічному, сільськогосподарському або економічному коледжі.

3. Магістр (MA, MSc, Magister) та ідентичні ступені: магістр мистецтв, магістр інженерної справи, магістр архітектури, компетентний лікар, зубний хірург або ветеринар – присуджуються після 5–6 років навчання в університеті. Ступінь MSc можна здобути також через 2–2,5 роки додаткового навчання на здобуття ступеня магістра.

4. Доктор наук (PhD, Doctor) – присуджується тим, хто склав іспит на здобуття ступеня доктора наук та успішно захистив дисертацію. Щоб почати навчання на здобуття докторського ступеня, необхідно мати ступінь магістра або ідентичний [6].

На сьогодні існують два типи вищих навчальних закладів:

– які функціонують на підставі Закону про вищу освіту від 12 вересня 1990 р. або Закону про наукове звання і наукові ступені від 19 вересня 1990 р. Це водночас вищі навчальні заклади як університетського, так і спеціального типів (університети та інститути). Перші проводять магістерське навчання та навчання за спеціальністю, другі – виключно навчання за спеціальністю. Більшість навчальних закладів, в основному державних, мають право надавати як спеціальні, так і наукові звання.

– які існують на підставі Закону про вищі спеціальні школи (інститути) від 26 червня 1997 р. Вони здійснюють виключно вище спеціальне навчання. Такі навчальні заклади мають право надавати єдині звання спеціаліста та інженера. Їх випускники можуть продовжувати своє навчання в

навчальних закладах університетського типу з метою здобуття наукового ступеня магістра [7].

Серед вищих навчальних закладів університетського типу є й сільськогосподарські академії.

Метою університетської освіти є навчання висококваліфікованих спеціалістів, котрі можуть слугувати теоретичним і практичним знанням у різних сферах діяльності чи в мистецтві. Студенти вчаться використовувати наукові дослідження в практичній діяльності, набувають знань і досвіду, що ґрунтуються на результатах досліджень. Цей факт знаходить відображення в навчальних програмах, які є конкретними й спрямованими на навчання за спеціальністю, однак у них звертається увага на застосування наукових здобутків у роботі за спеціальністю.

Соціально-економічний розвиток країни в сучасних умовах зумовлює необхідність удосконалення мережі та структури професійних навчальних закладів різного типу для професійної підготовки фахівців аграрної галузі.

Вищі сільськогосподарські навчальні заклади: Краківський сільськогосподарський університет, Варшавський сільськогосподарський університет.

Польські студенти активно беруть участь у міжнародних програмах SOCRATES / ERASMUS. Академічний обмін здійснюється в рамках програми СЕЕРУС, Леонардо да Вінчі.

Студенти закладів сільськогосподарської освіти проходять практику у Великій Британії, Німеччині, Чехії, Словаччині, Угорщині. Це дає змогу ознайомитись зі станом сільськогосподарського виробництва інших країн.

Отже, аналізуючи систему професійної підготовки фахівців аграрної галузі, можна виділити загальні тенденції для країн Східної Європи, як-от:

- зменшення кількості бажаючих здобути професійну освіту;
- професіоналізація вищої освіти;
- зростання кількості студентів аграрних університетів;
- поява нових спеціальностей, які відповідають сучасним потребам галузі;
- встановлення міжнародних зв'язків і участь у міжнародних програмах студентів сільськогосподарських вищих навчальних закладів;
- схильність системи професійної підготовки фахівців у країнах Східної Європи до моделі державної підтримки.

Варто зазначити, що на сучасному етапі розвитку професійної підготовки фахівців аграрної галузі впроваджуються принципи демократизації та гуманізації освіти.

Система професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу базується на принципах співпраці між країнами. Діяльність, що ведеться, має на меті:

- розвиток європейського виміру професійної підготовки фахівців;
- пропаганду обміну студентів закладів аграрної освіти;
- визнання в навчальних закладах дипломів та періодів навчання;
- розвиток співпраці між навчальними центрами;
- пропаганду навчання упродовж життя;

– визначення тенденцій у сучасній системі підготовці фахівців аграрної галузі.

Чинниками, що впливають на ці процеси є, з одного боку, економічна, політична й культурна глобалізація, розвиток економіки знань та інформаційно-комунікаційні технології. З іншого – він зумовлений інтеграційними явищами в європейській освіті (зокрема, Болонським процесом, до якого приєдналася й Україна), котрі стали орієнтиром для перебудови системи освіти в усіх країнах, які бажають інтегруватися в європейський простір.

Розглядаючи проблему професійної підготовки фахівців у країнах Східної Європи, слід зазначити, що більшість нових країн – членів ЄС усе ще далекі від “технологічних лідерів” і слід докласти зусиль для підвищення професійного рівня фахівців аграрної галузі. Але останніми роками проведено освітні реформи, які стосуються професійної підготовки фахівців аграрної галузі.

Система професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Східної Європи потребує адекватних ресурсів, оскільки, по-перше, вона готує фахівців для “економіки знань”; по-друге, дуже сильний і великий сегмент населення пов’язаний із сільськогосподарською галуззю. Виходячи із цього, постала потреба в об’єднанні зусиль як урядів, так і приватних осіб, приватних фондів для поглиблення роботи в напрямі розвитку системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі.

Висновки. Останнім часом у країнах Східної Європи серед студентів більш популярною стає вища сільськогосподарська освіта. Це пов’язано з професіоналізацією вищої школи.

Основними формами навчання є: теоретичні заняття, практичні заняття та виробнича практика (проходить на сільськогосподарських підприємствах).

Серед особливостей професійної підготовки фахівців аграрної галузі можна виділити:

- посилення цілеспрямованості та вмотивованості навчання;
- поглиблення інформативності змісту навчання;
- застосування активних форм і методів навчання;
- посилення гуманітарної складової навчання;
- застосування міжпредметних зв’язків;
- використання сучасних засобів навчання;
- впровадження дистанційної освіти;
- участь у міжнародних програмах.

Аналіз проблеми професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Східної Європи як цілісного явища неможливий без поглибленого об’єктивного дослідження стану системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі та тенденції її розвитку як складової цілісної системи професійної підготовки фахівців.

Література

1. Болонський процес у фактах і документах (Сорбона – Болонья – Саламанка – Прага – Берлін) / [упорядники: Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубіянко В.В., Бабин І.І.]. – Тернопіль : Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. – 56 с.

2. Висновки експертної групи Державного стандарту базової та повної середньої освіти. – К., 2003. – С. 5.
3. Каплун А.В. Розвиток сільськогосподарської професійної школи у Польщі / А.В. Каплун ; за ред. Н.Г. Ничкало. – Тернопіль, 1998. – 242 с.
4. Павловський К. Трансформації вищої освіти в ХХІ століті: польський погляд / Павловський Кшиштоф. – К. : Навч.-метод. центр “Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні”, 2005. – 230 с.
5. Свистун В.І. Теорія і практика підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі до управлінської діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04 [Електронний ресурс] / В.І. Свистун ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. – К., 2007. – 38 с.
6. Навчання за кордоном. Система освіти Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://premiumstudy.com.ua/navchannja_za_kordonom._sistema_osviti_polshi.html.
7. Система вищої освіти у Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita-pl.at.ua/publ/osvita_v_polshhi/sistema_vishhoji_osviti_v_polshhi/2-1-0-22.
8. Financing vocational education and training in the EU new member states and candidate countries – recent trends and challenges [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://europa.eu.int> (Розглянуто 19.02.2011).
9. Особенности системы высшего образования в Болгарии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.znanie.info/portal/ie-education/4.html#28>.

ІНОЗЕМЦЕВА С.В.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ З ДІТЬМИ ТА ПІДЛІТКАМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Як свідчать інформаційні джерела, в Україні щорічно збільшується кількість дітей-інвалідів, які потребують посиленої уваги з боку держави. Ці діти утримуються в різних загальноосвітніх і галузевих закладах. Так, у 2003/04 навчальному році у вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації навчалися 4472 особи з фізичними обмеженнями, у 2004/05 навчальному році – 5194 особи. У вищих навчальних закладах I–IV рівнів акредитації: у 2003/04 навчальному році – 3457 осіб, у 2004/05 навчальному році – 3940 осіб. Обов’язковою умовою діяльності цих закладів є створення середовища для якісної освіти, формування життєвих навичок, адаптації учнів та студентів до життя в нових соціальних умовах. Але практика свідчить, що не кожен заклад може реалізувати ці завдання в оптимальному режимі. На це є як об’єктивні, так і суб’єктивні причини.

У зв’язку із цим особливої актуальності набуває вивчення сучасного досвіду організації навчально-виховного процесу з дітьми з особливими потребами в Україні, визначення ефективних форм і методів педагогічного впливу на дітей цієї категорії.

Аналіз науково-педагогічних джерел дає змогу стверджувати, що проблеми організації навчально-виховного процесу з дітьми та підлітками з особливими потребами перебувають у центрі уваги вітчизняних і зарубіжних науковців сучасності. Питанням навчання й виховання дітей з особливими потребами присвятили свої праці І. Зверєва, А. Капська, А. Муд-